

9. Τόμας Μαν, Το Μαγικό Βουνό

Ο άνθρωπος δε ζει μόνο την προσωπική του ζωή σαν άτομο, μα, συνειδητά ή ασύνειδα, συμμετέχει και στη ζωή της εποχής του και των συγχρόνων του, κι αν ήτανε να θεωρήσει τις γενικές και απρόσωπες βάσεις της ύπαρξής του σαν άμεσα κι αυτονόητα δεδομένα και να 'ναι τόσο μακριά από την ιδέα ν' ασκήσει πάνω τους την κριτική του, όπως ήταν πραγματικά ο αγαθός Χανς Κάστορπ, τότε είναι, σίγουρα, πολύ δυνατό, ότι θα νιώθει την ηθική του διάθεση ακαθόριστα επηρεασμένη από τις ελλείψεις τους. Το άτομο μπορεί ν' αντιμετωπίσει κάθε είδος προσωπικούς σκοπούς, προθέσεις, ελπίδες, προοπτικές κι απ' όλα αυτά ν' αντλήσει μια ώθηση προς τις μεγάλες προσπάθειες και τη δράση. Μα όταν από το απρόσωπο του περιβάλλοντός του, από την ίδια την εποχή, παρ' όλη την ταραχή της, λείπουν οι σκοποί κ' οι ελπίδες, όταν αποκαλύπτεται μυστικά απελπισμένη, απροσανατόλιστη και δίχως διέξοδο, όταν στο ερώτημα, που έχει τεθεί συνειδητά ή ασύνειδα, μα που, τελικά, έχει τεθεί κατά κάποιο τρόπο, σχετικά με την ανώτατη, την περισσότερη κι από προσωπική και πιο άμεση σημασία κάθε προσπάθειας και κάθε δράσης, αντιθέτει τη σιωπή του κενού, αυτή η κατάσταση των πραγμάτων θα παραλύσει ακριβώς τις προσπάθειες ενός ίσιου χαρακτήρα κι αυτή η επίδραση, πέρα από την ψυχή και την ηθική, θ' απλωθεί ως το φυσικό και οργανικό τμήμα του ατόμου. Για να 'ναι διατεθημένος να καταβάλει μια αξιόλογη προσπάθεια, που να ξεπερνά το μέτρο της κοινής πρακτικής, χωρίς η εποχή να μπορεί να δώσει μια ικανοποιητική απάντηση στο ερώτημα «Για ποιο λόγο;» χρειάζεται μια ηθική μοναξιά και αμεσότητα, που είναι σπάνιες κ' ηρωϊκής φύσεως ή μια ιδιαίτερα ρωμαλέα ζωτικότητα. Ο Χανς Κάστορπ δεν ήτανε παρά μια μετριότητα, έστω και με την πιο τιμητική σημασία της λέξης.

Όλα αυτά αναφέρονται όχι μόνο στην εσωτερική στάση του νέου, κατά τα σχολικά χρόνια του, μ' ακόμη και κατά τα χρόνια που ακολούθησαν, ίσαμε τη μέρα που διάλεξε το αστικό επάγγελμα που θα εξασκούσε. Όσο τώρα για τη σχολική σταδιοδρομία του, μπορούμε να σημειώσουμε, πως χρειάστηκε να κάνει δύο χρόνια σε κάθε τάξη. Μα, γενικά, η καταγωγή η κοσμιότητα της συμπεριφοράς του και, τέλος, ένα αξιοσημείωτο αν όχι παθητικό, ταλέντο στα μαθηματικά, τον βοήθησαν να ξεπεράσει τις βαθμίδες αυτές κι όταν τέλειωσε και τη μονοετή υπηρεσία

του στο στρατό, αποφάσισε να συνεχίσει τις σπουδές του, — στ' αλήθεια αυτή τη φορά πια, γιατί 'χε παραταθεί μια συνηθισμένη, προσωρινή κι αόριστη κατάσταση, κ' έτσι θα κέρδιζε και καιρό για να σκεφτεί τι θα 'θελε να γίνει, γιατί 'ταν πολύ μακριά από το να το ξέρει ακόμα. Πρώτα-πρώτα, δεν το ήξερε ακόμα κι όταν, τέλος, αποφασίστηκε (γιατί θα πήγαινε, αλήθεια, σχεδόν πολύ να βεβαιώσουμε πως το αποφάσισε ο ίδιος) αιστάνθηκε, πως θα μπορούσε να γίνει και κάτι άλλο.

Ένα πράμα, τουλάχιστον, ήταν αλήθεια: πως τον ευχαριστούσανε, δηλαδή, πάρα πολύ, τα καράβια. Όταν ήταν μικρό παιδί κιόλας, γιόμιζε τις σελίδες των τετραδίων του με σχέδια ψαροκάϊκων, φορηγίδων γιομάτων λαχανικά και πεντακάταρτων ιστιοφόρων, και όταν, στα δεκαπέντε χρόνια του, είχε το προνόμιο να του κρατηθεί θέση και να παρασταθεί στο ρίζιμο στη θάλασσα ενός καινούργιου ατμόπλοιου της γραμμής, με δύο έλικες, του «Χάνσα» των Μπλομ & Φος, κάθησε κ' έφτιαξε την υδατογραφία, επιτυχημένη κι ακριβή ίσαμε την τελευταία λεπτομέρεια, του λυγερού πλοίου, που ο Πρόξενος Τινάππελ την κρέμασε στο ιδιαίτερο γραφείο του κι όπου το τζαμένιο και διαφανές πράσινο της ταραγμένης θάλασσας ήταν ιδιαίτερα φιλοτεχνημένο με τόση αγάπη κ' επιδεξιότητα, που κάποιος είπε στον πρόξενο Τινάππελ, πως η ακουαρέλλα αυτή μαρτυρούσε ταλέντο και πως ο Χανς Κάστορπ θα μπορούσε να γίνει ένας καλός ζωγράφος της θάλασσας, — μια κρίση, που ο Πρόξενος δεν έλλειψε να την επαναλάβει ήρεμα στον ανεπιό του. Μα ο Χανς Κάστορπ περιορίστηκε να γελάσει μ' όλη του την καρδιά κι ούτε στιγμή σκέφτηκε να δώσει συνέχεια σ' αυτές τις καλλιτεχνικές τρέλες και σε τέτοιες ψαθοθάνατες ιδέες.

— Δεν είσαι ακριβώς πλούσιος, του έλεγε, κάποτε, ο θεός του Τινάππελ, τα χρήματά μου θα πάνε μια μέρα στα χέρια του Τζέϊμς και του Πέτερ, θα μείνουνε στην επιχείρηση, δηλαδή, κι ο Πέτερ θα παίρνει απλά ένα εισόδημα. Ότι σου ανήκει είναι καλά τοποθετημένο και θα σου αποφέρει ένα σίγουρο εισόδημα. Το να ζει κανείς από εισοδήματα δεν είναι, βέβαια, πολύ γελοίο και σήμερα ακόμη, μα να έχει εκατό φορές, τουλάχιστον, μεγαλύτερο εισόδημα από το δικό σου, κι αν θέλεις να γίνεις κάποιος, στην πόλη, και να ζεις όπως έχεις συνηθίσει, πρέπει να προσπαθήσεις να κερδίσεις αρκετά ακόμη. Σκέψου το αυτό, αγόρι μου.

Ο Χανς Κάστορπ το σκέφτηκε και κοίταξε να βρει ένα επάγγελμα, που θα του επέτρεπε να 'ναι κάποιος μπροστά στους άλλους και στα ίδια του τα μάτια. Κι

όταν το διάλεξε, κάποτε, -ύστερα από παρότρυνση του γέρο Βιλμς του Οίκου Τούντερ & Βιλμς, που, ένα Σαββατόβραδο, στο τραπέζι του Ουίστι, είπε στον Πρόξενο Τινάπελ, πως ο Χανς Κάστορπ έπρεπε να σπουδάσει ναυπηγία, αυτό 'ταν μια εξαιρετική ιδέα, και πως θα τον έπαιρνε κοντά του κ' έτσι θα μπορούσε να τον επιβλέπει κιόλας πως, χωρίς άλλο, θα 'τανε μια φοβερά περίπλοκη και κοπιαστική δουλειά, μα κ' ένα επάγγελμα αξιόλογο, σπουδαίο και μεγαλειώδες, και, οπωσδήποτε, για το ειρηνικό πρόσωπό του, άπειρα προτιμότερο από το επάγγελμα του ξαδέλφου του Γιάαχμ Τσίμσεν, του γιου της κουνιάδας της μακαρίτισσας της μητέρας του, που ήθελε να και καλά να γίνει αξιωματικός. Ο Γιάαχμ Τσίμσεν δεν είχε, βέβαια, πολύ γερό στήθος, μ' ακριβώς γι' αυτό, η εξάσκηση ενός επαγγέλματος στον ανοιχτό αέρα, που δεν απαιτούσε, χωρίς αμφιβολία, καμιά κλίση, ούτε και προσπάθεια διανοητική, χωρίς αμφιβολία, καμιά κλίση, ούτε και προσπάθεια διανοητική, θα του ερχότανε πολύ καλύτερα, καθώς έκρινε ο ίδιος ο Χανς Κάστορπ, με κάποια περιφρόνηση. Γιατί ένιωθε τον μεγαλύτερο σεβασμό για την εργασία, μ' όλο που, προσωπικά, η εργασία τον κούραζε κάπως.

Στο σημείο αυτό, θα ξαναγυρίσουμε σε σκέψεις, που μας τράβηξαν λίγο πιο πριν, και που θα τείνανε σε τούτη δω την υπόθεση: πως μια αλλοίωση της προσωπικής ζωής, από την εποχή, είναι ικανή να επηρεάσει πραγματικά το φυσικό οργανισμό του ανθρώπου. Για ποιο λόγο δε θα σεβότανε, ο Χανς Κάστορπ, την εργασία; Κάτι τέτοιο θα ήτανε αφύσικο. Οι περιστάσεις, τα ίδια τα πράγματα, θα του την παρουσίαζαν σαν κάτι υπερβολικά σεβαστό. Στο βάθος, δεν υπήρχε τίποτα σεβαστό, εκτός από την εργασία, αυτή 'ταν η αρχή που υπήρχε ή δεν υπήρχε, ήταν αυτό τούτο το απόλυτο της εποχής, -επιβεβαιωνότανε, να πούμε, από μόνη της. Ο σεβασμός του για την εργασία ήταν θρησκευτικής φύσεως, κι απ' όσο ήξερε, αναμφισβήτητος. Τώρα, το αν την αγαπούσε κιόλας, αυτό 'ταν ένα άλλο ζήτημα. Γιατί αυτό του ήταν αδύνατο, όσο βαθύς κι αν ήταν ο σεβασμός του γι' αυτήν, για τον απλούστατο λόγο, άλλωστε, ότι δε θα μπορούσε ποτέ να φθάσει σ' αυτό το σημείο. Μια σύντομη εργασία ερέθιζε τα νεύρα του, τον εξαντλούσε γρήγορα κι ομολογούσε ανοιχτά, πως, γενικά προτιμούσε τον ελεύθερο καιρό, τον καιρό που δεν κρεμότανε πάνω του κανένα από τα μολυβένια βάρη του μόχθου, ο καιρός που θα 'ταν μπροστά του ελεύθερος κι όχι σπαρμένος εμπόδια, που θα 'πρεπε να τα υπερνικήσει, τρίζοντας τα δόντια. Τούτη δω η αντίφαση στη στάση του, απέναντι της εργα-

σίας, θα χρειαζότανε, γενικά, ανάλυση. Να υποθέσουμε, άραγε, πως το σώμα του, όπως και το πνεύμα του –πρώτα το πνεύμα και μετά πια το σώμα- θα 'ταν πιο πρόθυμα και διαρκέστερα διατεθημένα, για εργασία, αν, στο βάθος της ψυχής του, όπου ο ίδιος δεν έβλεπε καθαρά, πίστεψε στην εργασία, όπως σε μίαν απόλυτη αξία κι όπως σε μίαν αρχή, που επιβεβαιωνόταν από μόνη της, κ' η σκέψη τούτη τον καθυσύχαζε; Δε θίγουμε εδώ το ζήτημα, αν ήταν μετριότητα ή κάτι περισσότερο απ' ευθείας. Γιατί δε νομίζουμε, ότι είμαστε ο απολογητής του Χανς Κάστορπ και απλά μόνο κάνουμε την υπόθεση, πως η εργασία μέσα στη ζωή του ενοχλούσε κάπως την ειρηνική ευφροσύνη των Μαρία Μαντσίνι.